

Posudek bakalářské práce

Jméno studenta: Tomáš Hnyk

Název práce: Komentovaný překlad: Nagel Thomas: What Is It Like to Be a Bat?

Části hodnocení	Počet bodů
A (1-5) ¹ Porozumění, významová správnost, přesnost a úplnost, koherence	2
B (1-5) ² Stylistická vhodnost (adekvátnost originálu a funkci překladu), koheze, AČV	2
C (1-5) ² Technická stránka: Gramatika, pravopis Interpunkce, překlady Převod dat a jmen	2
D (1-5) ² Komentář	2
Body celkem	8

Poznámky hodnotitelky a témata k diskusi

Diplomand si k překladu zvolil obtížný, vysoce abstraktní filosofický text, který klade velké nároky na porozumění a interpretaci. Volbu optimální metody překladu zde hodně ovlivňuje specifická filosofických textů jakožto kategorie a očekávání s nimi spojená. Těmto otázkám se diplomand poměrně obsírně věnuje v komentáři a na obecné rovině v zásadě správně konstatuje, že „tradičně se ve filozofii klade velký důraz na přesné formulace, kdy se někdy ze zdánlivě nepatrných rozlišení v jazyce dovozují dalekosáhlé závěry... To může vést ke zvýšeným požadavkům na to, aby překlady poměrně úzce kopírovaly originály.“ V návaznosti na tento argument a s teoretickou oporou Newmarkovy klasifikace textů a rozlišování mezi sémantickým a komunikativním překladem pak volí „metodu sémantického překladu“, tj. překlad na co nejnižší možné úrovni.

Argument, že „to, co se nějakým způsobem vymyká obvyklému užití, je třeba [u tohoto typu textů] přeložit věrně či těsně“, není příliš sporný – ovšem záleží na tom, jak široce si

definujeme ono „vymykání“. V tom spatřuji u překladu jistý problém - překladatel totiž Newmarkovu sémantickou metodu občas ztotožňuje s úplnou doslovností i u formulací, v nichž se autorův jazyk nijak nevzdaluje běžnému úzu (nebo přinejmenším úzu běžnému ve společenskovedních textech, na nichž není nic specificky filosofického – přičemž samozřejmě ani kategorie „jazyk filosofických pojednání“ není zdaleka homogenní a Nagelův jazyk je ještě poměrně vzdálený např. jazyku fenomenologických děl typu *Sein und Zeit*). V překladu pak místy zarazí zcela zbytečné neobratnosti a agramatismy (*zkušenost se vyskytuje ve zvířatech, porozumění .. vlastních zkušeností*, tj. čeho namísto čemu apod., *do té míry, do jaké bych mohl vypadat a chovat se jako vosa nebo netopýr -- by moje zkušenosti nebyly vůbec podobné* – tj. doslovný překlad anglické vazby *to the extent that* apod.). Podinterpretování a zbytečné znejasnění významu oproti originálu je občas patrné i u větších celků; nikterak výjimečným jevem je zejména ignorování tematicko-rematického členění vět v češtině. Příklad:

But if experience does not have, in addition to its subjective character, any objective nature that can be apprehended from many different points of view, how can it be supposed that a Martian investigating my brain might be observing physical processes which were my mental processes (as he might observe physical processes which were bolts of lightning), only from a different point of view? How, for that matter, could a human physiologist observe them from another point of view?

Pokud ale zkušenost nemá navíc k subjektivní povaze žádnou objektivní povahu, kterou lze pojmut z mnoha úhlů pohledu, jak pak lze předpokládat, že by Mart'an při zkoumání mého mozku mohl pozorovat tělesné pochody, které jsou mými duševními pochody (jako by mohl pozorovat tělesné pochody, které jsou údery blesku), jenom z jiného úhlu pohledu? Jak by je, co se toho týče, mohl lidský fyziolog pozorovat z jiného úhlu pohledu?

Kromě chybného překladu *physical* jako *tělesné* u úderů blesku je v překladu typické kopírování syntaktické struktury a doslovný překlad běžného idiomatického obratu *for that matter*. V originále se říká, že nemusíme sahat ani k tak odtazitému příkladu, jakým je Mart'an, protože možnost objektivně vnímat naše subjektivní prožitky se jeví stejně nepravděpodobná dokonce u bytosti nám daleko bližší. Logicky by tedy měl být „fyziolog“ v rématu věty.

V některých případech vede překladatelova neochota originál interpretovat až k tomu, že text je (na rozdíl od originálu) vzhledem k izomorfnosti některých pádových tvarů v češtině na první čtení nesrozumitelný nebo přinejmenším ne zcela jasný:

And concepts alternative to those we learn in the first person may enable us to arrive at a kind of understanding even of our own experience which is denied us by the very ease of description and lack of distance that subjective concepts afford.

A alternativní pojmy k těm, které se učíme v první osobě, by nám mohly umožnit dojít k porozumění dokonce i vlastních zkušeností, které nám upírají právě jednoduchost popisu a nedostatek odstupů, které poskytují subjektivní pojmy.

Můj alternativní překlad:

A pokud bychom měli alternativu k pojmům, které se učíme v první osobě, mohli bychom i své vlastní zkušenosti porozumět způsobem, jenž je nám zatím nedostupný právě kvůli tomu, že nám subjektivní pojmy popis této zkušenosti usnadňují a nenutí nás zaujímat k ní odstup.

Můj překlad jistě modifikuje formulace, které je v originále teoreticky možno číst dvojným způsobem, nicméně možnost „jinočtení“ je tu opravdu velmi hypotetická, neboť celkové směřování argumentace zde činí původní text podle mého názoru dostatečně průzračným.

Argument o nutnosti co nejdoslovnějšího překladu formulací, které jsou nejednoznačné či se vymykají obvyklému úzu, tu tedy neplatí.

Jednoznačné sémantické posuny lze najít v překladu na str. 6, 7, 14 a 15, další gramaticky či stylisticky problematická místa rovněž vyznačují v textu. Celkově však je překlad obsahově i stylisticky na poměrně dobré úrovni, zejména přihlédneme-li k obtížnosti originálu.

Pokud jde o pragmatiku, v textu mě zarazila dvě místa, kde lexikální volba není příliš vhodná vzhledem k cíli komunikace – jde o drobnosti, ale ne zcela bez významu. V úplně první větě článku čteme v českém překladu „Dopřavdy nezvladatelným činí problém těla a mysli vědomí.“ Lze namítnout, že pokud autor problém v první větě článku emphaticky označí za *nezvladatelný*, vlastně tím předem skládá zbraně – tj. poněkud diskredituje a zbavuje smyslu i svůj vlastní pokus o jeho analýzu (a stejně tak ranější pokusy svých kolegů, na něž reaguje), byť analýza samozřejmě není totéž co řešení. Anglické *intractable* má v sobě přece jen menší míru definitivnosti. Druhým problematickým místem je pasáž, v níž se mluví o tom, nakolik je možné zprostředkovat lidem od narození slepým zkušenost vidění, a v níž volbou českého frazeologismu *slepá ulička* vzniká dojem, že autor se pokouší o poněkud nejnepřesnější slovní hříčku:

Mohli bychom například zkusit vytvořit pojmy, které bychom mohli použít, abychom od narození nevidomým vysvětlili, jaké to je vidět. Nakonec bychom dosáhli slepé uličky... (v orig. blank wall)

V lexikální části komentáře zarazí, že se student nezmiňuje o tak klíčovém pojmu, jakým je *experience* (překládáno důsledně jako *zkušenost* či možná i častěji plurálem *zkušenosti* (podstatou názoru, že *netopýři mají zkušenosti*, je to, že *existuje něco, jaké to je být netopýřem NEBO ...možná by cokoliv dostatečně složitě na to, aby se to chovalo jako osoba, mělo zkušenosti*), přičemž například na místech uvedených v závorce je podle mého názoru přinejmenším možný, ne-li vhodnější překlad pojmem „prožívání“, popřípadě „prožitky“ (viz i charakteristiku popisovaného fenoménu slovy „*jaké to je být netopýřem*“). Zde se samozřejmě střetává zájem na jednotnosti terminologie se snahou o co nejpřesnější zachycení významového odstínu v konkrétních případech – nejde zde nutně jen o „lepší styl pramenící z větší lexikální rozmanitosti“ (s. 36). Přesto může důraz na jednotnost oprávněně převážít, nicméně u pojmu, který je pro text takřka nejdůležitější, je dobré takovéto rozhodnutí alespoň výslovně zmínit, věnuje-li se v komentáři prostor pojmům méně významným.

Úvodní část komentáře by bývalo lepší vztáhnout již konkrétně ke zvolenému typu textu – srovnání dílčích výroků teoretiků o překladatelské analýze, aniž jsou tyto výroky zasazeny do kontextu (např. odkaz na Levého se týká pasáže z *Umění překladu*, kde se hovoří výhradně o dílech uměleckých), je trochu zbytečné, ústí-li pouze do konstatování, že se pisatel ve výsledném komentáři zaměří hlavně na faktory, které se mu zdají pro daný text nejrelevantnější. Racionalitu takového postupu nikdo nezpochybňuje. Dále lze v komentáři najít občas zmatečné používání pojmu „posun“ a také „koheze“ (na místě, kde lze spíše mluvit o koherenci).

Přes tyto dílčí nedostatky doporučuji text k obhajobě a navrhuji známku *velmi dobře*.

V Praze dne: 3.9. 2012

Člen komise: Zuzana Šťastná
(podpis)

